

ЗАГРОЗИ ПРИКОРДОННІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

THREATS TO THE BORDER SECURITY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF ARMED CONFLICT

Кірієнко В.М., аспірант

Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права Національної академії правових наук України»

Стаття присвячена прикордонній безпеці України, яка в сучасних умовах є надзвичайно важливою складовою національної безпеки. Прикордонна безпека визначається комплексом заходів, спрямованих на забезпечення недоторканості державного кордону України, особливо в умовах збройного конфлікту, запобігання незаконному перетину кордону, а також виявлення та протидії потенційним загрозам.

В умовах широкомасштабної військової агресії Російської Федерації відносно щодо України, прикордонна безпека набуває особливого значення, оскільки державний кордон стає передовою лінією оборони та першим контактним пунктом з потенційними загрозами.

Так, однією з головних загроз є прорив державного кордону ворожими військами, терористичними групами чи незаконними збройними формуваннями. До інших головних загроз, прикордонній безпеці можна віднести: тероризм, кібератаки, шпигунство та диверсійно-розвідувальна діяльність в прикордонні.

Нині, завдяки вдосконаленню системи моніторингу та обміну інформацією між силами безпеки та оборони, забезпечується ефективний контроль та реагування на загрози, які виникають в умовах збройного конфлікту. Також, в даний час застосовуються такі сучасні технології, як дрони, супутникові системи зв'язку та інші, не менш ефективні, засоби спостереження та контролю за ситуацією на державному кордоні.

Прикордонна безпека також передбачає розвиток сучасних стратегій та тактик взаємодії з іншими країнами та міжнародними партнерами. Спільна робота на міжнародному рівні в сфері прикордонного контролю дозволяє ефективно протидіяти транскордонним загрозам, таким як контрабанда, тероризм, транснаціональна злочинність тощо.

Однак прикордонна безпека – це не лише питання військової оборони. Важливим аспектом є розвиток соціально-економічних заходів на кордоні, що сприяє зміцненню стабільності та підтриманню добросусідських відносин. Співпраця з прикордонними регіонами, розвиток торгівлі та інвестицій, покращення інфраструктури – все це сприяє зниженню ризику виникнення конфліктів та підвищенню рівня життя мешканців прикордонних територій.

Таким чином, можемо зазначити, що прикордонна безпека в сучасних умовах – це не лише оборона державного кордону, але й запобігання широкому спектру загроз, що можуть виникнути в умовах збройного конфлікту.

Ключові слова: правовий режим воєнного стану, Державна прикордонна служба, прикордонна безпека, національна безпека.

The article is devoted to the border security of Ukraine, which in modern conditions is an extremely important component of national security. Border security is determined by a set of measures aimed at ensuring the inviolability of the state border of Ukraine, especially in conditions of armed conflict, preventing illegal border crossings, as well as identifying and countering potential threats.

In the conditions of large-scale military aggression of the Russian Federation relative to Ukraine, border security acquires special importance, as the state border becomes the front line of defense and the first point of contact with potential threats.

Thus, one of the main threats is the breach of the state border by enemy troops, terrorist groups or illegal armed formations. Other main threats to border security include: terrorism, cyberattacks, espionage, and subversive-reconnaissance activities at the border.

Currently, thanks to the improvement of the system of monitoring and exchange of information between the security and defense forces, effective control and response to threats arising in the conditions of armed conflict is ensured. Also, such modern technologies as drones, satellite communication systems and other equally effective means of monitoring and controlling the situation at the state border are currently being used.

Border security also involves the development of modern strategies and tactics of interaction with other countries and international partners. Joint work at the international level in the field of border control makes it possible to effectively counter cross-border threats, such as smuggling, terrorism, transnational crime, etc.

However, border security is not only a matter of military defense. An important aspect is the development of socio-economic measures at the border, which contributes to strengthening stability and maintaining good neighborly relations. Cooperation with border regions, development of trade and investments, improvement of infrastructure – all this contributes to reducing the risk of conflicts and raising the standard of living of residents of border areas.

Thus, we can note that border security in modern conditions is not only the defense of the state border, but also the prevention of a wide range of threats that may arise in the context of an armed conflict.

Key words: legal regime of martial law, state border, State Border Service, border security, national security.

Після тривалого нарощування Російською Федерацією (РФ) угруповання військ на своїй території та території Республіки Білорусь (РБ), здійснювалося з початку 2021 року, вздовж державного кордону України, 24 лютого 2022 року, о 3:40 годині ночі відбувся широкомасштабний збройний напад РФ на територію України.

У зв'язку з зазначеними подіями, Указом Президента України [1], затвердженого Законом [2], було запроваджено в державі правовий режим воєнного стану. Це рішення було прийнято відповідно до конституційних повноважень Президента України з метою забезпечення національної безпеки та захисту територіальної цілісності держави в умовах відбиття збройної агресії РФ.

Враховуючи загрози, спричинені військовим вторгненням РФ, питання, що пов'язані з гарантуванням безпеки та захисту державного кордону набувають особливої ваги.

В ст. 2 Закону [3] зазначено, що захист державного кордону України є невід'ємною частиною загальнодержав-

ної системи забезпечення національної безпеки і полягає у скоординованій діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави, організація і порядок яких визначаються законом. Ця діяльність провадиться в межах наданих їм повноважень шляхом вжиття комплексу політичних, організаційно – правових, дипломатичних, економічних, військових, прикордонних, імміграційних, розвідувальних, контр розвідувальних, оперативно – розшукових, природоохоронних, санітарно карантинних, екологічних, технічних та інших заходів.

Діяльність Державної прикордонної служби України, як правоохоронного органу спеціального призначення [4], має важливе значення для забезпечення національної безпеки, забезпечення безпеки на державному кордоні України, оскільки на неї покладаються завдання щодо забезпечення недоторканості державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні [5].

Розглядаючи прикордонну безпеку як важливу складову національної безпеки держави, можна зазначити, що прикордонна безпека – це захищеність життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави в її прикордонному просторі, при якому, суспільству, державі та особі, створюються умови для реалізації їх інтересів, пов'язаних із свободою пересування через державний кордон [4], шляхом оперативного виявлення та припинення порушень законів, а також вжиття заходів щодо протидії загрозам національній безпеці на державному кордоні України та систематичної роботи з вирішення причин, що призводять до їх виникнення.

В умовах відбиття широкомасштабної військової агресії РФ, головними загрозами прикордонній безпеці, беззаперечно є:

– **тероризм** – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [6].

Збройний конфлікт, розв'язаний Росією в Україні доводить, що тероризм загрожує прикордонній безпеці, та національній безпеці України в цілому, адже здійснення російською армією ракетних обстрілів, спрямованих проти мирного населення та об'єктів критичної інфраструктури, які знаходяться далеко від зони бойових дій, з єдиною метою – тероризувати мирних жителів, змінити патріотичне піднесення на паралізуючий масовий страх, відчай, та змусити припинити боротьбу.

Так, за даними органів слідства, 8 грудня 2022 року військовослужбовці країни-агресора завдали чергові артилерійські удари по місту Херсону та приміських населених пунктах, внаслідок обстрілу загинуло двоє цивільних, пошкоджень і руйнувань завдано багатоквартирним та приватним житловим будинкам [7], і такі терористичні акти, зі сторони РФ відбуваються щодня;

– **кібератаки** – спрямовані (навмисні) дії в кіберпросторі, які здійснюються за допомогою засобів електронних комунікацій (включаючи інформаційно-комунікаційні технології, програмні, програмно-апаратні засоби, інші технічні та технологічні засоби і обладнання) та спрямовані на досягнення однієї або сукупності таких цілей: порушення конфіденційності, цілісності, доступності електронних інформаційних ресурсів, що обробляються (передаються, зберігаються) в комунікаційних та/або технологічних системах, отримання несанкціонованого доступу до таких ресурсів; порушення безпеки, сталого, надійного та штатного режиму функціонування комунікаційних та/або технологічних систем; використання комунікаційної системи, її ресурсів та засобів електронних комунікацій для здійснення кібератак на інші об'єкти кіберзахисту [8].

Так, за годину до повномасштабного вторгнення 24 лютого РФ здійснила кібератаку на супутникову мережу KA-SAT, вона мала значний вплив, спричинивши не вибіркові перебої у зв'язку та роботі кількох державних органів, підприємств та користувачів в Україні. Урядова команда реагування на комп'ютерні надзвичайні події CERT-UA відстежує діяльність понад 80 хакерських груп, більшість із яких – угруповання з РФ, а 90% їхніх членів – російські військові. РФ у кіберпросторі використовує таку саму тактику, як і на конвенційному полі бою, тобто вона намагається атакувати цивільну інфраструктуру, однак у більшості випадків своїх стратегічних цілей зловмисники не досягають [9];

– **шпигунство** – передача або збирання з метою передачі іноземній державі, іноземній організації або їх представникам відомостей, що становлять державну таємницю, якщо ці дії вчинені іноземцем або особою без громадянства [10].

За час збройного конфлікту, РФ щодо України, збільшилася кількість злочинів проти основ національної безпеки у зв'язку із зростанням кількості випадків співпраці громадян України з представниками спеціальних служб держави – агресора. Це тенденція, яка викликає серйозну загрозу для внутрішньої стабільності та безпеки держави в цілому.

Під час контрдиверсійних заходів, Службою безпеки України був затриманий російський шпигун – агент ФСБ, який розвідував позиції Сил оборони поблизу північного кордону України. Він таємно збирав інформацію про місця дислокації та переміщення українських військ у прикордонних районах області. Насамперед його цікавили дані щодо кількості особового складу, військової техніки та наявного озброєння Сил оборони поблизу державного кордону України [11]. Випадки, щодо шпигунства на користь держави-агресора, нажаль не поодинокі, але спецслужби України активно протидіють цій загрозі;

– **диверсійно-розвідувальна діяльність в прикордонні, за якої диверсійно-розвідувальні групи** – це підрозділ спеціального призначення, що використовується для розвідки та диверсій у тилу противника у воєнний і передвоєнний час з метою дезорганізації тилівих установ, знищення або тимчасового виведення з ладу найважливіших промислових підприємств, військових об'єктів, транспорту, зв'язку, а також збору інформації про супротивника [12].

На державному кордоні України, в умовах збройного конфлікту, відбувається активна розвідувальна діяльність з боку російських спецслужб та ворожої агентури, з метою проведення спеціальних військових операцій – здійснення диверсій, розвідки та інших агресивних заходів. Це представляє суттєву загрозу прикордонній безпеці та територіальній цілісності України.

Так, 12 жовтня 2023 року ворожа російська диверсійно-розвідувальна група, яка складалася з восьми осіб, спробувала перетнути державний кордон в Сумській області, та мали за мету рухатися далі в напрямку одного з об'єктів цивільної критичної інфраструктури, але противнику було нанесено вогневе ураження артилерійським та мінометним підрозділами, бригади територіальної оборони [13].

В подібних ситуаціях, які кожного дня виникають на державному кордоні України, військовослужбовці ДПСУ оперативного реагують на загрозу, яка йде з території РФ чи РБ, відкриваючи вогонь на ураження, таким чином змушуючи супротивника відійти за лінію кордону. Таким чином, ДПСУ завжди перші та напоготові до захисту й оборони державного кордону України.

Отже, запобігання посягання на територіальну цілісність і недоторканість України – умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення правового порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій [10], та ефективний контроль над цими загрозами вимагають комплексних заходів з кіберзахисту, розвідки та розвинутих систем безпеки. Важливо активізувати міжнародну співпрацю та обмін інформацією для забезпечення ефективного протидії сучасним викликам у сфері забезпечення прикордонної безпеки України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента № 64/2022 від 24 лютого 2022 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення : 09.02.2024).
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України № 389-VIII від 12 травня 2015р. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення : 09.02.2024).

3. Про державний кордон України: Закон України від 4 листопада 1991 р. № 1777-XII / *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 2. Ст. 2.
4. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення :10.02.2024).
5. По Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 р. № 661-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15> (дата звернення: 10.02.2024).
6. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003р. № 638-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення: 10.02.2024).
7. Загиблі та поранені внаслідок чергового обстрілу Херсонщини – розпочато провадження : новина прес-центру, 09 грудня 2022 URL: <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/zagibli-ta-poraneni-vnaslidok-chergovogo-obstrilu-xersonshhini-rozpocato-provadzennya> (дата звернення: 10.02.2024).
8. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 р. №2163-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (дата звернення: 10.02.2024).
9. Собенко Н. Російські хакери намагаються атакувати цивільну інфраструктуру – Держспецзв'язку URL: <https://suspilne.media/463907-gosijski-hakeri-pamagautsa-atakuvati-civilnu-infrastrukturu-derzspeczvazku/> (дата звернення: 17.02.2024).
10. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення : 10.02.2024).
11. Зарембо Т. На північному кордоні України СБУ затримала російського шпигуна URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/pivnichnomu-kordonu-ukrayini-sbu-zatrimala-1668526360.html> (дата звернення: 17.02.2024).
12. Диверсійно-розвідувальна група : Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/w/index.php?curid=1812063> (дата звернення: 10.02.2024).
13. Гера Л. На Сумщину вночі проникли диверсанти, – Наєв URL: <https://trueua.info/news/na-sumtshinu-vnochi-pronikli-rosijski-diversanti-pauev> (дата звернення : 10.02.2024).